AZ IDENTITÁS RÉGI ÉS ÚJ KOORDINÁTÁI

Tanulmányok Anderle Ádám 65. születésnapjára

Palatinus

AZ IDENTITÁS RÉGI ÉS ÚJ KOORDINÁTÁI

Tanulmányok Anderle Ádám 65. születésnapjára

Palatinus
Szeged–Budapest, 2008

Szerkesztők:
Berta Tibor, Csikós Zsuzsanna, Fischer Ferenc, Szilágyi Ágnes Judit, Szilágyi István

Technikai szerkesztő:
Jeney Zsuzsanna

Borítóterv:
Jancsó Katalin

A kötet a Szegedi Tudományegyetem, a Pécsi Tudományegyetem
és a Pannon Egyetem támogatásával jött létre.

TARTALOM

SPANYOL NYELVŰ TANULMÁNYOK

KÉRI KATALIN

MŰVELŐDÉS A KÖZÉPKORI AL-ANDALÚSZBAN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A NŐK LEHETŐSÉGEIRE

BEVEZETÉS

A 8. században az Ibériai-félszigetre lépő arabok és berberek magukkal hozták Hispániába az iszlám kultúráját. A Keletről és Észak-Afrikából érkezett seregek új, az európaitól sokban különböző életvitelt, nyelvi és tudományos ismereteket közvetítettek, azonban keveredve a félsziget lakosságával, sajátos, mind az iszlám, mind pedig a keresztény-zsidó civilizáció szempontjából egyedülálló világot alakítottak ki kontinensünk délnyugati szegletében. Anderle Ádám ezt írta minderről: „Arabok, berberek, zsidók, vizigótok, hispanorómaiak együttélése és keveredése népek és kultúrák olyan szintézisét alkotta meg, mely az ezredforduló után egy sajátos »andalúz« arab-spanyol kultúrát és tudatot kezdett formálni."[1] Az akkori Andalúziában (melyet a középkorban *al-Andalúsz*nak neveztek) virágzott a keleti és nyugati hagyományokat ötvöző zene és a költészet; a tudósok az antik ismeretek közvetítése mellett csodálatos eredményeket értek el a legkülönfélébb tudományok, mint például a matematika, a csillagászat, a kémia és az orvoslás terén; bámulatra méltó iskolákat és könyvtárakat emeltek; a mezőgazdaságban valóságos „zöld forradalom" zajlott le a kontinensünkre hozott új növényeknek, művelési, öntözési technikáknak köszönhetően. Átalakult és valóban művészetté nemesedett a gasztronómia, a keleti ruhaanyagoknak, bőröknek köszönhetően kifinomultabb lett az öltözködési kultúra, elegánssá és divatossá vált a kiművelt beszéd és viselkedés. Építészetileg örökbecsű alkotásokat hoztak létre az akkori aranykezű és kiváló arányérzékű, nagyszerű ízlésű muszlim mesterek.

Al-Andalúszban – a gyakori hatalmi harcok és belviszályok ellenére – hosszabb-rövidebb időre megvalósult a *pax islamica*, voltak évszázadok, amikor viszonylagos nyugalomban és gyakran mai szemmel megdöbbentő szimbiózisban éltek együtt muszlimok, keresztények és zsidók. Művelődési szempontból különösen kiemelkedő időszak volt a 10. század, azon belül is a kalifátus évtizedei, de ki kell emelnünk, hogy előtte, az emirátus idején, és utána, a kiskirályságok korában is sokszor szü-

1 Anderle Ádám: *Spanyolország története.* Budapest, Móra, 1992. p. 26.

lettek maradandó művészeti és tudományos alkotások a hispániai muszlim kézen lévő területen.

Az iszlám kultúrájának jelentős hatása volt a térség más vallású, más etnikumhoz tartozó közösségeire is. A muszlim civilizációs eredmények óriási hatást gyakoroltak, mégpedig al-Andalúsz területének és a hispániai muszlim jelenlét csaknem nyolc évszázados időkeretének határain messze túlszárnyaló módon. Az iszlám (ibériai és dél-itáliai) középkori jelenléte nélkül kontinensünk története korántsem úgy alakult volna, ahogyan ismerhetjük; a mindennapi élet szinte valamennyi területén, a szóhasználattól a pedagógiai gondolkodásig, a hajózási technikáktól az asztali illemszabályokig, a szépségápolástól a legmagasabb filozófiáig felismerhetjük a muszlim kultúra európai kultúrába átnyúló hajtásait.

Ebben a tanulmányban a korabeli hispániai muszlim női művelődési lehetőségek bemutatása ad egyfajta ízelítőt a középkor fantasztikus szellemi kincseiből.

NŐI MŰVELŐDÉS ÉS LÁNYNEVELÉS

A középkori nőtörténetnek sajátos területe az al-Andalúszban élt muszlim nők helyzetének, művelődési lehetőségeinek vizsgálata.[2] A téma kutatását nehezíti a források szűkössége és egyenetlensége. Elsősorban történeti krónikákból és régi életrajzi lexikonokból[3] lehet adatokat meríteni a muszlim nőkre vonatkozóan. Előbbi források leginkább az uralkodói és főúri családokhoz tartozó nőkről (családtagok, rabnők), míg az utóbbiak a műveltségük kapcsán kiemelkedettekről (titkárnők, költőnők, tanítónők, kalligráfusok stb.) szólnak.[4] Így tehát szinte kizárólag az uralkodói, városi

2 A témáról lásd pl.: Aubrun, Charles V.: La femme du moyen âge en Espagne, in: *Histoire mondiale de la femme II.* Ed. Grimal, Pierre; Nouvelle Librairie de France, Paris, 1966. pp. 185–193.; Duby, Georges–Perrot, Michelle: *Historia de las mujeres en Occidente II. – La edad media.* Santinalla, Madrid, 1992.; Dufourcq, Charles-Emmanuel: *La vida cotidiana de los árabes en la Europa medieval.* Ed. Temas de hoy, Madrid, 1994.; Heller, Erdmute–Mosbahi, Hassouna: *Tras los velos del islam – Erotismo y sexualidad en la cultura árabe.* Herder, Barcelona, 1995.; Kéri Katalin: *Holdarcú, karcsú ciprusok. Nők a középkori iszlámban.* Terebess Kiadó, Budapest, 2002.; Ruiz de Almodóvar y Sel, Caridad: El enclaustramiento de la mujer en la sociedad islámica, in: *Estudios de Historia y de Arqueologia Medievales V–VI.* Servicio de Publicaciones Universidad de Cádiz 1985–86.; Ruiz, Almodóvar Caridad: *La mujer musulmana: Bibliografia II.* Universidad de Granada, Granada, 1994.; Tomiche, Nada: La femme en Islam, in: *Histoire mondiale de la femme III.* Ed. Grimal, Pierre; Nouvelle Librairie de France, Paris, 1966. pp. 97–157.; Viguera, Maria J. (ed.): *La mujer en al-Andalus – Reflejos históricos de su actividad y categorías sociales.* Ed. de UAM – Ed. Andaluzas Unidas, Sevilla, 1989.; Waddy, Charis: *Women in Muslim History.* Longman, London – New York, 1980.; Wiebke, Walter: *Femmes en Islam.* Sindbad, Paris, 1981.; Marín, Manuela: Marriage and Sexuality in Al-Andalus, in: Lacarra Lanz, Eukene (ed.): *Marriage and Sexuality in Medieval and Early Modern Iberia.* Routledge, New York and London, 2002. pp. 3–21.

3 Ávila, María Luisa: Women in Andalusi Biographical Sources, in: Marin, Manuela–Deguilhem, Randi (ed.): *Women in Arab Sources.* I. B. Tauris, London and New York, 2002. pp. 149–163.

4 Klapisch-Zuber, Christiane–Pastor, Reyna (dir.): *Historia de las mujeres en Occidente 2. – La Edad Media.* Taurus, Madrid, 1992. p. 554.

környezetben élő és nagy műveltségű nők életviteléről alkothatunk képet, az ő neveik és tetteik kerültek megörökítésre az arab nyelvű írásokban.

A nők – bár életük főként a női lakrész, vagyis a *hárem*, és a fürdő, vagyis a *hammám* falai között zajlott – al-Andalúsz utcáin és a köztereken is gyakorta jelen voltak. A berber törzsi szokások elterjedésének köszönhetően sokszor egészen szabadon jártak-keltek, akár úgy is, hogy arcukat el sem fátyolozták. Minden tévhiedelemmel ellentétben nekik is joguk volt a művelődéshez, számos kiváló tudóst, énekesnőt, zenészt, tanárt, utazót, költőt és művészt tisztelhetünk bennük. Sokan közülük kiváló nevelést kaptak. Ez elsősorban a szülők gondolkodásmódjától, műveltségi és vagyoni szintjétől függött. A művelt nőkről íródott életrajzokból kitűnik, hogy vagy gazdag család lányai voltak vagy pedig apjuk maga is kiváló tudós volt, aki leányának is biztosítani akarta a tudást. A tudós nők többsége (több mint fele) valamely férfi családtagjától nyerte képzését (apa, férj vagy fiútestvér), és csak kevesen tanultak fogadott tanártól (tanítónőtől). Bár a lányok leginkább otthonukban tanultak, a 9. század második felében olyan al-andalúszi tanítókról is szólnak a források, akik házukban fogadták női tanítványukat, hetente egy alkalommal, egyedül. Így végezte tanulmányait például az a berber eredetű nemesi családból származó Umm al-Hasszán bint Szulajmán, aki élete során kétszer még Mekkába is eljutott. A későbbi századokban is van híradás olyan nőkről, akik egy-egy neves tanár kedvéért nagyobb utazásokat is tettek, de mindez inkább ritkaságnak számított. Az egyes könyvek szövegét megtanuló nők is kaphattak olyan, a középkori iszlámban elterjedt tanúsítványt *(idzsáza)*, amelyben tanáruk elismerte tudásukat, és feljogosította őket az ismeretek átadására.[5]

A koranikus olvasmányokon, vallástudományokon, jogon kívül a nők olyasmiket is tanultak, amelyeknek a gyakorlati életben is hasznát vették. Orvoslást, szépírást, költészetet, grammatikát, ezek ismerete biztosította számukra a munkavállalás lehetőségét. Elsősorban az al-andalúszi városok középosztálybeli nőinek jelentett ez felemelkedést, például egy uralkodó titkárnőjeként vagy könyvmásolóként. Córdobában mintegy 170 nő foglalkozott kalligráfiával II. al-Hakám idején,[6] legalábbis abban az egyetlen kerületben, melyet Ibn Fayad krónikaíró megemlített. A nemesi családok leányait művészetekre is tanították: lanton, hárfán, más húros és fúvós hangszereken játszani, költeményeket írni és szavalni, hogy elbűvöljék és szórakoztassák majdan a férjüket. Hasonló dolgokra tanították a rabnőket *(gawari)* is, akiknek éppen azért volt magas az áruk, mert sokat költöttek a képzésükre. A zene és a tánc csak egyik része volt az oktatásuknak, gyakran jól ismerték a költészetet (az iszlám előtti időkből való verseket is), jeleskedtek az ékesszólásban, és írni-olvasni is tudtak.

5 Ribera y Tarrago, Julián: La enseñanza entre los musulmanes españoles, in: *Disertaciones y opúsculos I.* Madrid, 1928. p. 345. Az *idzsáza* jellemzőiről lásd: Vajda, George: *La transmission du savoir en Islam, VIIe–XVIIIe siècles*. London, 1983. pp. 4-6.

6 Mazahéri, Aly: *A muszlimok mindennapi élete a középkorban a 10-től a 13. századig*. Európa, Budapest, 1989. p. 188.

A NŐK ÉS A TUDOMÁNYOK

Al-Andalúszban a tanult nők egy része a tudományok művelésének szentelte magát. Széles körben nagy tiszteletnek örvendtek a vallástudománnyal foglalkozó hölgyek, akik főleg a városokban élő, művelt arab vagy berber férfiak leányai voltak. A vallásos tudományok és a szufizmus lehetőséget nyújtott a nőknek a társadalmi és vallásos közösségi életben való érvényesülésre.[7] A Koránt, a hadíszt és a Próféta cselekedeteit ismerő al-andalúszi nők között volt például Ibn Hazm leánya is, aki Korán-magyarázatai, aszketikus élete és jámborsága miatt nagy hírnévnek örvendett.[8] Néhány nő (vallás)jogi jártasságával tűnt ki.

Az arab nyelvvel foglalkozó nők valamiféle átmenetet képeztek a vallásos és a világi tudományok művelői között. A grammatikával, lexikográfiával foglalkozó nők éppúgy megtalálhatóak a koranikus szövegek magyarázói között, mint a verseléssel, levelek, iratok szerkesztésével foglalkozók körében. Néhány forrás történésznőket is említ, akik közül kiemelkedett a 10. században Murciában élt Umm al-Fath.[9] A természettudományokat művelő nők nagyon kevesen voltak, gyakran a nevüket sem jegyezték fel. Így anonim például az a rabnő, aki a 10. században II. al-Hakám palotájában csillagászattal foglalkozott. A tehetséges lányt három évre egy neves csillagászhoz küldte tanulni a kalifa. Ennyi idő alatt olyan jelentős előrehaladást ért el e tudományban, hogy tanárát busásan megjutalmazták, őt magát pedig csillagászként alkalmazták a córdobai palotában. Olyan ábrázolás is fennmaradt róla, ahol kezében asztrolábiummal látható.[10] Orvosnőkről is szólnak a források, például Umm 'Amr bint Abi Marwin Ibn Zuhrról, aki főként nőket, gyerekeket és rabszolgákat gyógyított az Almohádák idején, és aki férfibetegségek esetében is mindig tudott tanácsokkal szolgálni.[11]

ZENEKULTÚRA ÉS KÖLTÉSZET

Számos tanulmány íródott az elmúlt évszázadban a középkori al-Andalúsz zene- és énekkultúrájáról. Ezek mindegyike kiemeli a córdobai és más nagyvárosok előkelő udvaraiban élő muszlimok zeneszeretetét, a keresztény-zsidó-muszlim zenekultúra közötti sokrétű kapcsolatokat, a középkori hispániai zeneiskolák eredménye-

7 Lapiedra, Gutiérrez Eva: Mujeres místicas musulmanas – transmisoras de su ciencia en al-Andalus, in: *Las sabias mujeres: Educación, saber y autoría (III–XVII. s.)*. Al-Mudayna, Madrid, 1994. pp. 264–265.

8 Asin Palacios, Miguel: *Abenmasarra y su escuela: orígenes de la filosofía hispano-musulmana*. Madrid, 1917. pp. 135–136.

9 López de la Plaza, op. cit. p. 16.

10 Ávila, María Luisa: Las mujeres „sabias" en al-Andalus, in: *La mujer en al-Andalus*. Ed. Viguera, Maria J.; UAM – Ed. Andaluzas Unidas, Sevilla, 1989. p. 145.

11 Op. cit. p. 144.

it. Gyakorta külön fejezetek méltatják a nők éneklésben, muzsikálásban betöltött, kiemelkedő szerepét al-Andalúsz esetében is. A félszigetre érkező arab és berber seregek zenei kultúrájáról az első évtizedekből alig vannak forrásutalások. Az első adatok I. 'Abd al-Rahmánhoz kötődnek (uralkodott: 756–788), aki a damaszkuszi kalifák hagyományait spanyol földre átültetve, saját szórakoztatására tartott egy Asfa nevű rabnőt, aki arab dalokkal és lantjátékkal szórakoztatta.[12]

A középkori al-Andalúsz történetében talán legkiemelkedőbb női énekes és zenész II. 'Abd al-Rahmán (uralkodott: 822–852) három rabnője, Fadl, 'Alam és Qálam volt, akiket a „mesés Kelet" nagyvárosaiban, Medinában és Bagdadban neveltek, onnan kerültek az Ibériai-félszigetre. (Qálam pontosabban keresztény, baszk származású leány volt, akit apja Keletre küldött tanulni, úgy tért vissza al-Andalúszba. Ő és Fadl gyermekkel is megajándékozták az emírt.[13]) Közülük a harmadik hölgy a zene és költészet művelésén túl a történelem kiváló ismerőjeként is jeleskedett.[14] Az al-andalúszi zenekultúrának és énekművészetnek, magának a zenei nevelésnek hihetetlen lendítőerőt és kiteljesedést adott a „Fekete madárka", a sötét bőrszínű, gyönyörű hangú bagdadi Abulhasszán Ali ben Nafí, Európában ismertebb nevén Zirjáb (kb. 789–857), aki 822-ben córdobában letelepülve zeneiskolákat szervezett, ahol férfiak és nők is tanultak, és több ezer, Keletről hozott dalt terjesztett el a területen, nagyrészt a női közvetítőknek köszönhetően. Ibn Hajján krónikája szerint, amikor Zirjáb éjszaka inspirációt érzett egy-egy új dal megalkotására, hívta kedvenc rabnőit, Gizlánt és Ḥudajdát, akik lanton lejátszották és feljegyezték a kitalált dallamot és szöveget. Mesterük halála után a két nő a Córdobai Alcázarba költözött, ahol az ott élő rabnőket tanították ének- és zeneművészetre. Anderle Ádám egyik könyvében részletesen bemutatta, hogy Zirjáb milyen jelentős mértékben változtatta meg a térség gasztronómiai, divat- és illemszabályait[15], az általa képviselt, kifinomult ízlésnek minden területen a művelt hölgyek voltak a legfontosabb támogatói.

Al-Andalúszban az uralkodói udvarokban gyakran együtt zenéltek és énekeltek a rabnők és a férfiak, a zenekart általában egy függönnyel leplezték a vendégek szeme elől, amire még a zene- és énekkarok arab neve is utal: *szitarát al-giná*, amely szókapcsolat első tagja annyit tesz: függöny.[16] A már említett 11. századi történész, Ibn Hajján mintegy harminc olyan énekes rabnőt említett történeti munkájában, akik a córdobai emírek udvarában éltek, többségük a nagy kultúratámogató, II. 'Abd al-

12 Árgueda Carmona, Maria Feliciana: La educación musical en el califato de Córdoba, in: *Revista de la Lista Electrónica Europea de Música en la Educación. No. 5. mayo 2000.* (http://musica.rediris.es/leeme/revista/argueda.htm) (2008. 02. 28.)

13 Cortés García, Manuela: La mujer y la música en al-Andalus. *Arquelogía, historia y viajes sobre el mundo Medieval,* 2004/4. pp. 60–62.

14 Marín, Manuela: Las mujeres de las clases sociales superiores, in: *La mujer en al-Andalus...* op. cit. p. 120.

15 Anderle, op. cit. p. 27.

16 Cortés García, op. cit. pp. 56–66.

Rahmán palotájában, köztük Nur, Ruhbán, Szaráf, Málak, Amal, Badl, Mu'ta, Szunájf, Ward és Zirjáb két leánya, Alíjja és Hmdúna is.[17] A korabeli muszlim történészek tucatnál több olyan nőről is hagytak ránk adatokat, akik maguk is szereztek zenét, például Fathúna bint al-Dzsafár a 10. századi Murciában vagy Umm al-Kirám, a 11. századi almeríai herceg leánya.

Gyakran nehéz meghúzni a határt a zene- és dalszövegszerzők, illetve a költőnők között, hiszen a középkori al-Andalúszban a legtöbb verset zenei kísérettel vagy dallammal adták elő. A zene és a költészet nyújtotta önkifejezési forma a nők körében rendkívüli lehetőséget jelentett a vágyak kifejezésére csakúgy, mint a felemelkedésre. Az al-andalúszi énekes- és költőnők szóban közvetített szövegei nem csupán az ő saját világukat jelenítették meg.[18] Verseikben, dalaikban megőrződött és tovább élt az ókori és középkori keresztény kultúra számos gondolata, darabkája is, különösen a köztük élő, eredetileg keresztény rabnők tevékenykedésének köszönhetően.

A költőnők között számos olyan akadt, aki költeményeit lejegyezte. Verseiknek tematikája változatos volt: dicsőítő költeményeket, köszöntőverseket, vallásos és szatirikus műveket éppúgy alkottak, mint szerelmes verseket.[19] Különösen ez utóbbi költeményeket olvasva bontakozik ki előttünk a költőnők igazi énje, hiszen a többi témánál főként a férfiak által alkalmazott sémákat, szófordulatokat használták. A szerelmes verseikben, melyek általában a kedves szépségéről, a távolléte miatt érzett szomorúságról szólnak, a költőnők valós érzelmei és élettapasztalatai szerepelnek.

A legkiválóbb női tollforgatók között tarthatjuk számon Hafszá bint Hamdúnt és 'Aisha bint Ahmad al-Qurtubijját, akik a 10. századi Córdobában éltek; híres volt verseiről Al-Gasszaníja al-Baddzsanijja a 11. századi Almeríában, Umm al-'Alá bint Juszúf al-Hidzsárijja Guadalajarában, Nazhún bint al-Kilá'i pedig a 12. századi Granadában. Az irodalomtörténészek szerint a legnagyobb hírnévre kétségkívül a 11. századi előkelő córdobai lány, Walláda bint al-Musztakfí és az 1135 körül született, Granada mellől származó Hafsza bint al-Haddzs al-Rukunijja tett szert. Az előbbi,

17 Op. cit. p. 63.

18 A témáról lásd Garulo, Teresa: *Díwán de las poetisas de al-Andalus*. Hiperión, Madrid, 1986.; Hoenerbach, W.: Notas para una caracterización de Wallada. in: *Al-Andalus*, 1971. 6. vol. pp. 467–473.; Pérès, Henri: *La poésie andalouse en arabe classique au XIe siècle. Ses aspects généraux, ses principaux thèmes et sa valeur documentaire*. Adrien-Maisonneuve, Paris, 1953. (A mű spanyol nyelvű kiadása: *Esplendor de al-Andalus – La poesía andaluza en árabe clásico en el siglo XI. Sus aspectos generales, sus principales temas y su valor documental*. Trad. García-Arenal, M., Libros Hiperion, Madrid, 1983.); Rubiera i Mata, María Jesús: *Introducció a la literatura hispano-àrab*. Colleció Xarc Al-Andalus 1., Universitat d'Alacant, Alicante, 1989.; Rubiera i Mata, María Jesús: *Poesía feminina hispano-árabe*. Ed. Castalia, Madrid, 1990.; Rubiera i Mata, María Jesús: *Bibliografia de la literatura hispano-árabe*. Universidad de Alicante, Alicante, 1988.; Rubiera i Mata, María Jesús: *Literatura hispanoárabe*. Mapfre, Madrid, 1992.; Sobh, Mahmud (ed.): *Poetisas arábigo-andaluzas*. Granada, 1984.; Sobh, Mahmud: La poesia amorosa arábigo-andaluza, in: *Revista del Instituto de estudios islámicos en Madrid* vol. XVI., Madrid, 1971. pp. 71–109.

19 Cuesta, Luzdivina María: La mujer en las literaturas hispánicas medievales, in: *Grandes escritoras. Historia y vida, Extra 84.*, Barcelona, 1997. p. 88.

Walláda ismertségét nem csupán származásának, és gyönyörű, friss szellemű költeményeinek, hanem szintén költő szerelmének, Ibn Zajdúnnak (1003–1070) is köszönheti, aki verseiben megörökítette őt. A költőnő 994-ben Córdobában született, és al-Musztakfí kalifa leánya volt. Híres szépség volt, művelt és szabad nő, akiről talán éppen emiatt többen is azt tartották, hogy szabados életet élt. A korabeli krónikák az efféle rágalmakat nem erősítik meg, inkább arról tudósítanak, hogy Walláda házában mindig becses vendégnek számítottak a művelt, tudományokban, nyelvészetben és költészetben járatos férfiak, akik többnyire nem egyenként látogattak a büszke hölgyhöz, hanem verses-zenés estekre, költői versenyekre érkeztek. A költőnő nagyon hosszú életet élt, 1091-ben halt meg, hajadonként. Mellette al-Rukunijja volt a legismertebb al-andalúszi költőnő. Költészetét napjainkban is irodalomtörténészek tucatjai tanulmányozzák, elbódulva verseinek eleganciájától, stílusa finomságától. Granada környékéről származott ez a kiváló hölgy, és felnőtt fejjel al-Manszúr kalifa marrakesi palotájában a háremben élő nők tanítónője lett. Abban az időben a muszlim nők számára ez volt az egyik legjobb felemelkedési lehetőség, hiszen így bekerülhettek előkelő körökbe. Versei azért maradtak fenn, mert költő kedvese, Abú Dzsafár Ibn Sza'íd összegyűjtötte azokat, és hozzátette ahhoz az antológiához, amelyet családja már generációk óta gyarapított. Al-Rukunijja 1190 körül halt meg. Az alább idézett költeménye az al-andalúszi női költészet egyik gyöngyszeme:

A szám forrás

Mondd, Te jössz-e hozzám, vagy én menjek?
Csak hozzád van útja szívemnek.
Hogy nem szomjazol már, nyugtass meg,
s légy elégedett, ha mondod: most menjek.
Mert szám édes forrás, benne kristálycseppek,
hajam sűrű árnyat tart neked.
Válaszolj azonnal, kérlek,
Ó, Dzsamil, Butajnáddal ne késlekedj!![20]

20 A költeményt e tanulmány szerzője ültette át magyarra, az arab eredetiről készült spanyol és a francia nyelvű változat felhasználásával.

ÖSSZEGZÉS

A középkori al-Andalúszban a nők – különösen az előkelő, városlakó családok leányai – gyakran magas szintű vallásos, tudományos és művészeti nevelésben részesültek. Több tucatnyian voltak, akik kitűntek a tudományok, a zene és a költészet művelésében. Nevük, műveik mára gyakran elenyésztek az évszázadok során, de a forrásokban megőrzött adatok nyújtanak némi bepillantást az életükbe, alkotói, művelődési tevékenységeikbe. Szóban hagyományozott vagy lejegyzett misztikus gondolataik, tudományos elképzeléseik, főként pedig költeményeik, dalaik jelentős hatást gyakoroltak az Ibériai-félsziget későbbi kultúrájára. Hídverők voltak ők az ókor és a középkor ismeretfolyama fölött, közvetítők földrajzi térségek és világvallások között. Ránk maradt gondolataikat, üde verseiket olvasva érezhetjük, hogy közelebb kerülnek hozzánk az egykori paloták finom lelkű, szép beszédű és csengő hangú hölgyei, akik műveikben kifejezésre juttatták, hogy a nőknek is joguk van az élethez, a gondolkodás különböző formáihoz, az önálló véleményalkotáshoz és a lét örömteli pillanataihoz.

A Palatinus Kiadó az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők
Egyesülésének tagja

Kiadónk könyvei kaphatók:
1118 Budapest, Rahó u. 16.
Tel.: 319-3020, tel./fax: 319-3019
Könyveinket megtalálja az interneten:
http://www.palatinuskiado.hu
E-mail: info@palatinuskiado.hu

ISBN 978 963 274 031 7

Kiadta az Új Palatinus Könyvesház Kft. 2008-ban
A kiadásért az ügyvezető igazgató felel
Felelős szerkesztő: Szilágyi Ágnes Judit
Tipográfia, tördelés: typoslave [Pais Andrea]
Nyomás: Séd Nyomda Kft., Szekszárd
Felelős vezető: Katona Szilvia

Anderle Ádám 1943-ban született Kozarmisleny-Újhegyen magyar–történelem szakos középiskolai tanári diplomát a szegedi József Attila Tudományegyetemen szerzett 1966-ban. 1977 óta a történettudományok kandidátusa, 1988 óta akadémiai doktor. A magyar hispanisztika kutatások egyik megalapítója és máig meghatározó egyénisége. 26 magyar és spanyol nyelven publikált kötetet jegyez szerzőként és mintegy 150 tanulmánya jelent meg itthon és külföldön. Számos európai egyetemen tartott kurzusokat. Tudományos és oktatói tevékenységét több hazai és nemzetközi kitüntetéssel ismerték el.

Szerzők:
Bubnó Hedvig • Csernus Sándor • Dömény János • Egido León, Ángeles • Eiroa San Francisco, Matilde • Ferrero Blanco, María Dolores • Faix Dóra • Fischer Ferenc • Girón Garrote, José • Harsányi Iván • Horváth Gyula • J. Nagy László • Jancsó Katalin • Katona Eszter • Kéri Katalin • Kiss Tamás • Komlódi Zsuzsanna • Kozári Monika • Kökény Andrea • Laviana Cuetos, María Luisa • Lilón, Domingo • López-Menchero, Jesús Monteagudo • Majoros István • Menczel Gabriella • Nagy Marcel • Opatrný, Josef • Pallagi Mária • Parilla, Carmen • Pérez Sánchez, Guillermo Á. • Rákóczi István • Szász Géza • Szilágyi Ágnes • Szilágyi István • Varga Beáta • Vasas László • Vígh Éva

2100 Ft

